

Informatieblad bronnen voor onderzoek naar veranderend landschap

Dit informatieblad gaat over bronnen buiten het RHCE. Voor bronnen binnen het RHCE en een introductie op het onderwerp verwijzen wij naar:

www.rhc-eindhoven.nl → ontdek/speciale onderwerpen/veranderend landschap

www.rhc-eindhoven.nl → ontdek/verleden van zuidoostbrabant/ 8. Landschap in vroeger tijd

www.rhc-eindhoven.nl → zoeken/informatieblad landbouwverslagen

In dit informatieblad komen de volgende soorten onderwerpen aan bod:

- Kaarten
- Archieven
 - Ontginningen
 - Ruimtelijke ordening
 - Ruilverkaveling
 - Reconstructies

Kaarten

De Dienst voor het Kadaster en de Openbare Registers registreert sinds 1832 het onroerend goed in Nederland. Meer informatie biedt het [Informatieblad Kadaster](#)

Veel meer informatie biedt de erfgoedkaart van de Kempen- en A2 gemeenten, waarop cultuurhistorische en archeologische waarden staan aangegeven. De kaart biedt ook inzicht in het historische landschap. Op dit moment is het concept van de kaart te raadplegen op <http://atlas.sremiliedienst.nl/Archeologie/default.aspx>

Soortgelijke informatie is te vinden op de [Cultuurhistorische Waardenkaart van de provincie Noord-Brabant](#).

Archieven

Kaarten geven veel, maar niet alle informatie. Wie veranderde het landschap en waarom: dat zijn vragen die via onderzoek in archieven te raadplegen zijn. In die archieven kunnen zich ook weer kaarten bevinden.

• Ontginningen

In de negentiende en het begin van de twintigste eeuw veranderde het landschap in Zuidoost Brabant door de ontginning van woeste gronden. Deze gebieden werden landbouwgrond of er werd veen gewonnen. Het initiatief tot deze ontginningen ging uit van particuliere ondernemers. Als het om bosbouw ging, werden deze projecten vaak uitgevoerd door Staatsbosbeheer.

Commissie van Landbouw in Noord-Brabant, 1814 - 1851

BHIC Locatie Den Bosch inv. nr. 130.

Koninklijke Nederlandse Heidemaatschappij

Het archief van de Heidemaatschappij bevindt zich in het Gelders Archief in Arnhem. De inventaris is online te raadplegen:

www.geldersarchief.nl

Dienst Staatsbosbeheer van het Ministerie van Landbouw, 1899-1950

Nationaal Archief inv. nr. 2.11.49

[Naar de inventaris](#)

ASR Nederland

Een van de grote ontginningsprojecten was het Landgoed De Utrecht. Dit landgoed ligt gedeeltelijk in de gemeente Reusel-De Mierden. Het werd ontgonnen door de verzekeringsmaatschappij De Utrecht, een voorganger van ASR Nederland,

www.asrverzekeringen.nl. Er is een [inventaris](#) van het archief.

• Ruimtelijke ordening

De provincie

In de loop van de twintigste eeuw ging de overheid zich steeds meer bezighouden met de ruimtelijke ordening. Bij de uitvoering van dit beleid was een centrale rol weggelegd voor de provincie. De archieven van de provincie zijn te vinden in het [Brabants Historisch Informatiecentrum in 's-Hertogenbosch](#).

Provinciale Planologische Dienst

BHIC Locatie Den Bosch, inv. nr. 1394.

De rijksoverheid

Ook de rijksoverheid raakte steeds meer betrokken bij de ruimtelijke ordening. Maar terwijl de uitvoering en controle daarop vooral een provinciale taak werd, zette de rijksoverheid vooral de grote lijnen uit.

Rijksdienst voor het Nationaal Plan 1941-1965

[Nationaal Archief toegang 2.12.04](#)

RARO

[Nationaal Archief, toegang 2.17.05](#)

• **Ruilverkaveling**

Nadat het platteland vrijwel geheel in cultuur was gebracht, volgde een fase waarin het landschap efficiënter werd ingericht. Door middel van ruilverkaveling werden er grotere landbouwpercelen gecreëerd.

Cultuurtechnische dienst

Ministerie van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening:
Cultuurtechnische Dienst en de Centrale Cultuurtechnische
Commissie, (1872) 1924-1954 (1963)

[Nationaal Archief, inventaris 2.11.42](#)

Landinrichtingsdienst Noord-Brabant, 1950-1990

In het archief van de Landinrichtingsdienst in het BHIC is informatie te vinden over de plannen en de uitvoering van ruilverkavelingen

- Bergeyk
- Strijper AA Budel
- Zaligheden Oost en West
- Mierde
- Lieshout
- Mierlo
- Kleine AA
- Dorp en Eind

BHIC Locatie Den Bosch, toegang 1280

Een ander deel van het archief bevindt zich bij Alterra in Wageningen

[Inventaris](#)

- **Reconstructies**

De ruilverkavelingen zorgden voor een efficiënter grondgebruik en maakte landbouw op grote schaal mogelijk, maar na 1970 werden de nadelen hiervan zichtbaar. Het milieu kreeg te lijden door de intensieve veeteelt en veel historische elementen waren uit het landschap verdwenen. Vanaf 2005 werden in Noord-Brabant reconstructiecommissies ingesteld die een meer evenwichtige ontwikkeling van het landschap moesten bevorderen, onder meer door meer aandacht te schenken aan het historische landschap.

Archieven reconstructiecommissies

De archieven van de reconstructiecommissies De Peel, De Kempen en Boven-Dommel bevinden zich in het Provinciehuis in 's-Hertogenbosch.

De inhoud van dit informatieblad is gebaseerd op het onderzoeksrapport van Jan Brouwers en Wim Maas van 20 april 2011. Voor meer informatie raadpleeg het rapport, dat ter inzage ligt bij het RHCe.